

JESU LI EKONOMSKA ČUDA MOGUĆA?

Zanimljiv tekst pojavio se nedavno na srpskom portalu Peščanik (vidi <http://pescanik.net/2012/09/cudo-iz-vergla/>). Radi se prijevodu članka objavljenog u njemačkom "Die Zeitu" prije skoro dvije godine, koji se bavi u ovim današnjim prilikama ponovno vrlo aktualnim fenomenom vezanim uz događanja u tirolskom gradiću Wörgl (Austrija), u vrijeme Velike depresije početkom tridesetih godina prošlog stoljeća. A ta zanimljiva priča ide ovako: U pokušaju da ublaži životne nevolje svojih sugrađana nastale usljed ekonomske krize, gradonačelnik ovoga mjesta, Mihael Unterguggenberger inače strojovođa i pučki tribun, čelnik lokalnog ogranka socijaldemokratske partije, osmislio je proveo zanimljiv ekonomski i društveni eksperiment. Potaknut jednim člankom o teoriji novca njemačkog trgovca i ekonomista Silvia Gesella, u kojemu je kao rješenje problema recesije i krize u gospodarstvu bio predložen koncept novca koji vremenom gubi na vrijednosti (nestajući novac), uveo je lokalnu valutu ili kako je on sam to nazvao "potvrde o obavljenom radu", s istim ovim svojstvom, dakle vrijednosnice koje svakoga dana vrijede sve manje. Zahvaljujući toj novoj valuti, uposlio je ljude na javnim radovima u svom mjestu - i desilo se ekonomsko čudo. Evo kako je to čudo opisano u navedenom članku:

"Isprva su stanovnici Wörgla bili skeptični. Samo su dvije radnje bile spremne da prime ove novčanice. Jedna od njih je i butik Rose Unterguggenberger, žene gradonačelnika. Ali kako je vrijeme prolazilo, sve više radnji se pridruživalo. Radnici su se ponašali baš onako kako je Gesell predvidio, a Unterguggenberger se nadao. Novi novac pokrenuo je posao trgovcima, pa su oni kupovali novu robu od zanatlija, seljaka i tvornica, robu koju je sada sve više ljudi moglo da kupi.

Nezaposlenost je i dalje rasla, ali u Austriji. U Wörglu je padala, ali su se zato povećali porezni prihodi grada. Stanovnicima se činilo kao da je netko iz aviona bacio gomilu para. Ali uopće nije bilo više novca nego ranije, samo što je sada novac brže cirkulirao. Od stolara do mesara, od mesara do seljaka, od seljaka do gostioničara, od gostioničara do stolara i svako je dobijao nešto za svoj rad.

Okolne općine i gradovi su kopirali ovaj eksperiment. Novi novac donio je iznenađujuće jedinstvo u Wörglu. U ostatku zemlje za vlast su se borili socijaldemokrati, austro-fašisti i nacional-socijalisti. Partijske armije su se obračunavale na ulicama. Naslovna stranica jednih novina iz tog perioda glasi: "Raspustite parlament i uvedite diktaturu!"

Ali u Wörglu, novi novac je izgadio sve nespornosti. Gradski savet jednoglasno podržava gradonačelnika. Uskoro dolaze i novinari. Konačno dobre vijesti, kojima bi mogli da zamijene redove pune loših vijesti i problema. Reporteri kruže gradom u potrazi za tajnom Wörgla, raspitujući se kod doktora, krojača, vlasnika kina. Niste našli blago? Nije došao ni veliki investitor? Nekoliko novačnica u boji i to je sve?"

No izgleda da je sve to bilo previše dobro da bi dugo trajalo. Nekome ta priča o Wörglu i njegovom lokalnom novcu nije bilo u interesu i Unterguggenbergerova je valuta nakon godinu i pol dana bila zabranjena. Citirat ćemo još jedan odlomak spomenutog teksta da bismo prikazali šta se događalo s ovim eksperimentom i kako je on okončan:

"Unterguggenberger je tih mjeseci često bio na putu. Kao nekada lokomotivom, sada putuje po Austriji i Švicarskoj da bi držao predavanja. On, predsjednik jedne male zajednice, odjednom je najpoznatiji gradonačelnik u zemlji.

Vladi u Beču stižu pisma u kojima se zahtijeva da se Unterguggenberger postavi za novog ministra financija. Početkom ljeta 1933, u bečkom restoranu Kaiserhopf, on se obratio grupi od 170 gradonačelnika iz cijele Austrije, koji su namjeravali da primijene njegov recept. Svi su željeli da uvedu nestajući novac. Nisu došli samo predstavnici malih gradova već i gradonačelnici Linza, Steyra i Spittala.

Zašto da ne? Zašto čudo iz Wörgla ne bi postalo čudo Beča, čudo cijele Austrije?

Zato što to ne želi austrijska Narodna banka. Samo ona može da štampa novac. Tako piše u zakonu i tako treba da ostane. Odmah poslije uvođenja novog novca, u jednom od internih dokumenata banke se govorilo o "zaustavljanju ove gluposti". Protiv službenog rješenja, donijetog početkom 1933. godine, Unterguggenberger je podnio žalbu sluteći "da će je glavonje sigurno odbaciti". Osamnaestog studenog 1933, točno godinu i pol dana od početka eksperimenta, austrijski upravni sud donio je odluku: "Novi novac je suprotan zakonu".

Čudo je okončano.

Novčanice su povučene iz upotrebe. Zidari koje je grad zaposlio su otpušteni. Promet u prodavaonicama je

smanjen, kao i porezni prihodi. "Patnja nije poslata od Boga, već su je propisali zakon i ljudska glupost", napisao je u pismu poslanom jednoj novinskoj redakciji razočarani Untergugenberger."

Zašto je austrijski Upravni sud donio takvu odluku možemo samo nagađati. To su uostalom prošla vremena, znamo da je iza toga u Austriji došlo do oružanih sukoba i da je uvedena diktatura; nekoliko godina kasnije država je priključena nacističkoj Njemačkoj, a onda je izbio Drugi svjetski rat. No povijesna iskustva veoma su poučna. Povijest je uostalom učiteljica života ako su njezini učenici/akteri dovoljno mudri. Ako nisu onda se ona ponavlja. Zato je potrebno učiti i iz ovoga primjera. Pritom treba imati u vidu da se ovdje ne radi samo o teorijama novca (odnosno pitanju treba li novac vremenom gubiti svoju vrijednost ili ne), niti se radi o pitanju prednosti lokalnih valuta u odnosu na one "službene". Ovdje se radi prvenstveno o činjenici koja se dokazala već bezbroj puta, a koju s obzirom na okolnosti, posebice one kakve vladaju u našoj zemlji treba neprestano ponavljati - da pametni, sposobni i poštenu ljudi na čelu poduzeća, lokalne zajednice, grada, države mogu činiti čuda. Najznačajnije primjere za to predstavljaju zemlje poput Južne Koreje ili Tajvana, koje su u relativno kratkom vremenu učinile nevjerovatan tehnološki i civilizacijski skok i tako se od zemalja na margini svjetske ekonomije, svrstale među najrazvijenije zemlje svijeta. Također su zanimljivi primjeri Malezije ili nama susjedne Slovenije, koja je sve do pred samo nekoliko godina također predstavljala neku vrstu ekonomskog fenomena (najviše čini se zahvaljujući njihovom vodećem ekonomskom stručnjaku Jožetu Mencingeru, kao i njihovom dugogodišnjem premjeru i predsjedniku Janezu Drnovšku). Međutim Slovenija je danas dokaz za nešto dijametralno suprotno - a to je da glupi, nesposobni ili pokvareni ljudi u vrhovima vlasti mogu upropastiti i društvo s najboljim perspektivama. Pritom treba uočiti da nije potrebno da ti ljudi budu i glupi i nesposobni i pokvareni - dovoljno je samo jedno od toga troje (nasuprot tome, one tri ranije navedene vrline moraju se naći skupa). Jesu li naši političari i tajkuni bili samo glupi, samo nesposobni, samo pokvareni, ili se radilo o nekoj kombinaciji, utvrdit će se, nadamo se, uskoro i sudskim putem.

Još jedna stvar koju bi u vezi priče o "Čudu iz Wörgla" trebalo naglasiti, jest potencijal alternativnih tj. lokalnih valuta u prevladavanje ili ublažavanje posljedica ekonomske krize u kojoj se našao suvremeni svijet. Primjera koji pokazuju da i danas ovaj koncept može "uspjeti" ima više - ovdje ubrajamo neke od "papirnatih" valuta lokalnih zajednica koje se koriste najviše u SAD-u, te elektroničke valute, primjerice sustav LETS - Local Exchange Trading System, koji je u upotrebi u SAD-u ili sustav koji se danas razvija u Grčkoj (elektronička valuta pod nazivom tem).

Napomenimo da Udruga za slobodne informacije "SINBAD" radi na projektu uvođenja alternativne elektronske valute koja bi se koristila pri internetskoj razmjeni dobara u našoj zemlji (za početak na nekim lokalnim razinama). Takva valuta omogućila bi da se potaknu određeni gospodarski tokovi koji su danas posve zamrli ili jenjavaju zbog opće besparice, osigura pravednije vrednovanje rada i materijalnih dobara koja cirkuliraju na "tržištu", te organizira bolje korištenje resursa kojima raspolaže naše društvo. U razradu koncepta ove nove valute mogu se uključiti svi zainteresirani. Informacije o ovom projektu mogu se naći na stranici "Projekti" web sitea Udruge "SINBAD" (<http://sinbad.bplaced.net/projekti.html>). Tamo se također može naći i inicijalni dokument projekta pod naslovom "O problemu prevrednovanja današnjih vrijednosti (Povodom projekta Sinburza - Internetska burza dobara)", u kojemu su date neke osnovne ideje i smjernice za njegovu realizaciju.

Zagreb, rujan 2012.